

Mária (matka Ježiša) - hebr. מרים/Miriam; aram. מריאם/Marjám; starogréč. Μαριαμ/Mariam, Μαρια/Maria; arab. مريم/Marjam); v latinskom katolicizme Panna Mária; vo východných cirkvách presväta Bohorodička (Mária); *Ježišova* matka, pochádzajúca z rodu *Dávida*, dcéra *Anny* a *Joachima*, manželka stolára *Jozefa*; v kresťanskom umení jeden z najrozšírenejších motívov; prototypom Márie postava z knihy apokryfov *Judit* (pozri *paralelizmus*); Panna Mária **je** zobrazovaná zvyčajne s *Ježišom*, v skupine (príbehy z jej života) alebo sama; *mariánsky kult* s mimoriadnou odozvou v Európe 13.-15.st.: najmä pre ľudové vrstvy zosobnenie ochranného materinského princípu, princípu rovnosti medzi ľuďmi; toto poslanie vyjadrené napr. modrou farbou jej plášt'a (pozri *farebná symbolika: farba modrá*), niekedy z vnútornej strany posiateho *hviezdami* (pozri *mariánska symbolika*); predobrazom zobrazení Márie bola egyptská bohyňa *Éset/Isis* oblečená do tmavomodrého plášt'a posiateho hviezdami a stojaca na kosáčku mesiaca (pozri *luna*) na znamenie vládkyne vesmíru a nekonečného života; v ranom talianskom umení sa Mária typom blížila antickým cisárovnám, na hlave mala korunu alebo závoj, ktorý sa stal jej trvalým *atribútom*; rovnaký symbolický význam ako *závoj* (znamenie nebeskej klenby) alebo *rúška* na hlave, malí aj dlhé vlasy (Mária býva zobrazovaná s rozpustenými vlasmi); v *byzantskej* tradícii zobrazovaná v *maforionu*, ktorý bol od 12.st. nahrádzaný pláštenkou zopnutou na ramene sponou, neskoršie šnúrami zviazaný na prsiach (táto pláštenka odvodená z *chlamis*, prípadne *sagumu* rímskych *legionárov*); Máriine rúcho podliehalo miestnym vývojovým premenám, v 15.st. antický odev nahradený dobovým odevom (rovnaký vývoj aj farebnosť rúcha: bielo-zlaté rúcho vyhradené korunovaniu a *nanebovzatiu* Márie; v starokresťanskom umení zobrazenie Márie spočiatku iba ako súčasť výjavu *Klaňania troch kráľov* a *Narodenia Pána*; po koncile *Efezskom* 431 vyhlásená za *Bohorodičku/Theotokos* > kult viedol ku rozvoju ďalších samostatných obrazových typov; paralelou Márie je *apokryfná* postava *Judit* (pozri *paralelizmus*); prídomy Márie: *Notre Dame*, *Madona*, *Panaghia*, *Hodigitria*, *Nikopoia*, *Pantanassa*, *Peribleptos*, *Glykophylousa*, *Eleousa*, *Platytera*, *Galaktotrophousa*, *Lactans*, *Strastnaja*, *Kyriotissa*, *Pokrov*, *Matka ustavičnej pomoci*; pozri *cyprus* (Lurker); *Protoevanjelium Jakubovo*; *Magnifikat*; *mariánsky cyklus*, *mariánske symboly*

obrazové typy a tituly:

Mária Blacherniotissa/Blachernitissa
Mária Bolestná/Mária dell Umiltà
Mária-Dobrá pastierka > *Dobrá pastierka*
Mária Eleusa > *Eleusa*
Mária Galaktotrophousa
Mária Glykophilusa > *Glykophylousa*
Mária Hodigitria > *Hodigitria* > *Ukazovateľka cesty*
Mária Kráľovná kráľovien > *Pantanasa*
Mária Lactans
Mária na levovi
Mária na mesačnom kosáčku
Mária na oblaku > *Assumpta*
Mária na slnku
Mária na tróne
Mária na tróne Šalamúnovom
Mária Nepoškvrneného počatia > *Immaculata*
Mária Nikopoia
Mária orans
Mária Panaghia
Mária pašiová
Mária Platytera
Mária pokorná
Mária Sedembolestná
Mária s klasmi
Mária s ochranným plášťom
Mária Theotokos > *Theotokos*
Mária víťazná > *Kyriotissa*
Mária v nádeji/Mária v očakávaní

Madona

Madona apokalyptická
Madona čierna > Čierna matka božia
Madona Eleusa > Eleusa

Madonna del latte
Madonna dell' Umiltà

Madona na tróne
Madona s ochranným plášťom
Madona s klasmi
Madona v majestáte > Maestá
Madona orans
Madona pašiová

madonka > krásne madonky

Panna Mária > Immaculata

Matka bolestná > Dolorosa
Matka božia
Matka božia čierna > Čierna matka božia
Matka božia Peribleptos
Matka božia pokorná
Matka trvalej pomoci

Mater Amabilis
Mater de perpetuo succursu
Mater Dolorosa

Meter Deu

Bohorodička > Theotokos

panaghia
Panaghia Glykophylousa
Panaghia Hodigitria > Hodigitria
Panaghia Nikopoia > Kyriotissa
Panaghia Platytera
Panaghia Strastnaja

Naša Pani
Naša Pani nádeje

pozri *Pieta*; *sacra conversazione*/Svätý rozhovor; *Virgo inter Virgines*/Panna medzi pannami, *Svätá rodina*, *Nepoškvrnené počatie Panny Márie*, *Zostúpenie nepoškvrnenej Panny na zem*, *Korunovácia Panny Márie*, *Smrť Panny Márie*, *Nanebovzatie Panny Márie*; *enkolpion*; *acheiropoietos*, *veraikon*, *mirákl*; *mariánsky kult*, *mariánske symboly*, *mariánsky stĺp*, *mariánsky cyklus*, *mariánske záhradky*, *ruženiec*; *evanjelista Lukáš*; *luster s Matkou Božou*, *svietnik veľkonočný aureola*, *jednorožec*, *charista/carista*; *dúha*, *mušľa/lastúra*, *Italia*, *aloe*, *cyprus* (*Lurker*), *citrón* (*Becker*); *Jákovov rebrík*, *hortus conclusus*, *koreň Jesse*, *strom kríža*, *luna*, *krištál* (*Biedermann*); *matutinale*, *vesperale*; *paralelizmus*: *Ester*, *Judit*; *antifóna*; *Kristus po ukrižovaní*; *Zbožné ženy u hrobu/Tri Márie u hrobu* (*Hall*)

2. *Mária z Betánie*, *sestra Marty a Lazára*, ktorá pozorne načúvala kázni *Ježiša*; pozri *Kristus v dome Marty a Márie*, *Nanebovzatie Panny Márie* (*Hall*)

3. *Mária Magdaléna*/Mária z *Magdaly*

4. *Mária Egyptská*

5. *Mária Kleofášova*

6. *Mária Salomé/Zelomi*; pozri *Salomé*

7. *Mária Elekta*

8. *Mária Jakubova/Mária Jakobeá*

Hall: *Panna Mária (Madona)*; matka Ježiša Krista; jej nezvyčajne bohatá *ikonografia* sa opiera iba z malej časti o *evanjeliá* a zrejme po stáročia vyrastala z potreby materskej postavy v kresťanskej cirkvi (pozri *kresťanstvo*), ktorá stojí v strede mnohých starovekých *náboženstiev* (pozri *matky bohyně*); pozri ďalej Hall: *mariánsky kult*

[http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Mary_\(mother_of_Jesus\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Mary_(mother_of_Jesus))

Mária Blacherniotissa/Blachernitissa - Baleka: najrozšírenejší byzantský typ *Márie*, nazvaný podľa mariánskeho kostola na predmestí Blacherne (blacherne- „zjavenie, *epifania*“; predmestie *Konštantínopolis*); zobrazená priečelne alebo iba poprsie;

Heinz-Mohr: v Európe tento typ iba v oblastiach ovplyvnených byzantským umením

Mária Bolestná - Panna Mária bolestná

Mária dell'umiltà - Madonna dell'Umiltà

Mária-Dobrá pastierka - Dobrá pastierka

Mária Egyptská – (421); *svätica*, ktorá bola v mladosti prostitútkou, neskôr sa pripojila k pútnikom idúcim do Jeruzalema na slávnostné vztýčenie kríža; žila 47 rokov ako kajúcnica na púšti za Jordánom a viedla život s osamotením a odriekaním; našiel ju opát Zosim (lat. Cosimas), ktorý ju obliekol do svojho *pallia*, podal jej večeru (posledné pomazanie, sviatosť oltáru; pozri *sedem sviatostí*) a po jej smrti ju pochoval za pomoci *leva*; zobrazovaná s dlhými vlasmi, do ktorých si zahŕňa svoje telo; motívy príbehu trpiteľstva sa dostávajú až do legendy o *Márii Magdaléne*

-v súvislosti s heslom *Zosimus*: vo veku päťdesiat tri sa presťahoval do veľmi prísneho kláštora, nachádzajúceho sa v púšti v blízkosti rieky Jordán, kde strávil zvyšok svojho života; je najlepšie známy pre svoje stretnutie so sv. Máriou Egyptskou; bolo zvykom tohto kláštora pre všetkých z bratov ísť do púšte na štyridsať dní a tráviť čas v pôste a modlitbe, a nevracať sa až na *Kvetnú nedeľu*; pri putovaní v púšti stretol sv. Máriu, ktorá mu rozprávala svoj životný príbeh a spýtala sa ho, či by sa s ňou stretol budúci rok na *Zelený štvrtok* na brehu Jordánu, aby jej dal sväté prijímanie; urobil tak, a keď aj tretí rok prišiel k nej znovu na púšť, ale zistil, že zomrela a pochoval ju; všetko, čo vieme o Zosimovom živote pochádza z *Vita of St. Mary of Egypt*, zaznamenaný sv. Sofroniom, patriarchom Jeruzalema od 634-638; Sofronius sa vo svojej práci opiera o ústnu tradíciu, ktorú počul od mníchov v Izraeli; v západnej cirkvi bol tento príbeh prijatý a použitý v neskoro stredovekej legende o *Márii Magdaléne*, v ktorej bol Zosimas premenovaný na Maximina, a ktorú prevzala *Zlatá legenda*

https://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Egyptsk%C3%A1

https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_of_Egypt

<http://www.wikiart.org/en/tag/st-mary-of-egypt> (prehľad diel)

<http://www.soga.sk/aukcije-obrazy-diela-umenie-starozitnosti/aukcije/83-zimna-aukcia-vytvarnych-diel-a-starozitnosti/neznamy-zaalpsky-maliar-svaty-zozim-udeluje-svate-prijimanie-kajucnici-marii-egyptskej-18557>



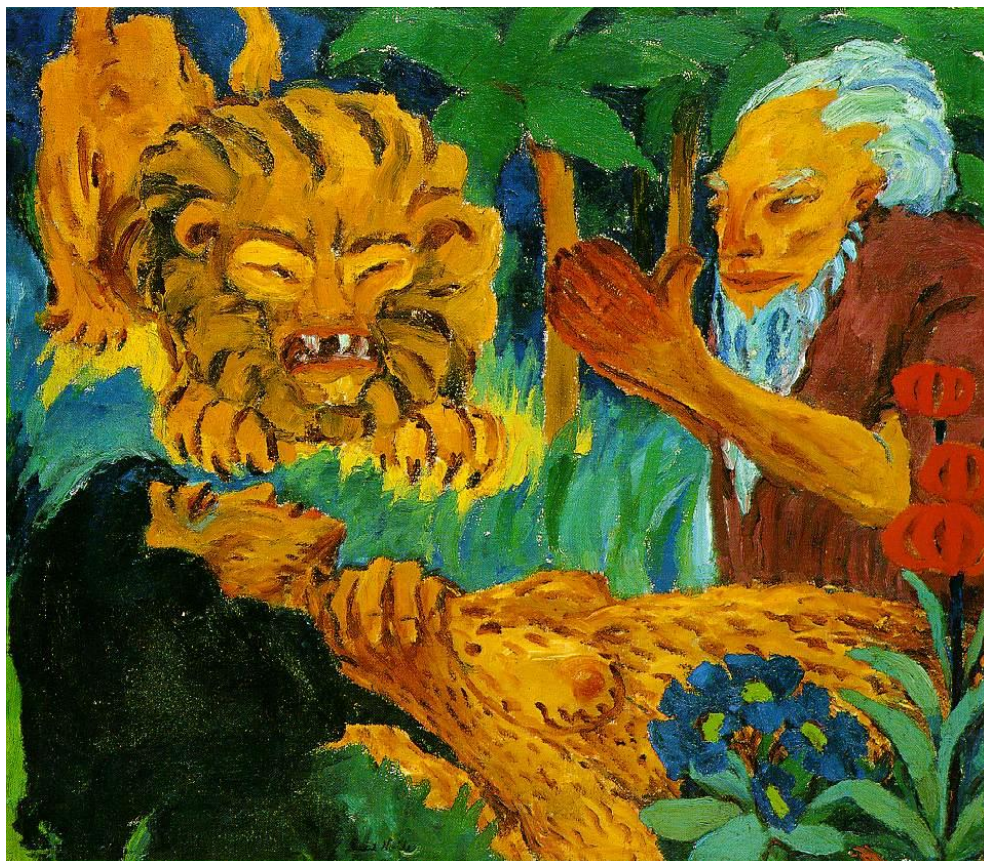
M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Mária Egyptská (Norimberská kronika, 1440-1514)



Neznámy maliar: Svätý Zozim udeľuje sväté prijímanie kajúcnici Márii Egyptskej (pred 1650)



Neznámy maliar (pôvodne Slovenský maliar zo 16.-17.storočia): Mária Egyptská (1580-1620)



E. Nolde: Legenda o sv. Márii Egyptskej. Smrť v púšti (20.st.)

Mária Elekta Ježišova - (†1663); kajúcnica, mystička, prevorka kláštora *bosonových karmelitánok* v Prahe; narodila sa v šľachtickej rodine v talianskom Terni, kde vstúpila do karmelitánskeho kláštora; koncom života pôsobila v Prahe, kde sa stala prevorkou kláštora sv. Jozefa na Malej Strane; jej telo bolo uložené v ešte nedostavanej krypte kostola; po otvorení hrobu 1666 bolo nájdené neporušené a bolo oblečené do nového rehoľného habitu, hlava ozdobená korunou a do rúk vložený krucifix a ľalia; bolo posadené na stoličku a uložené do zasklenej skrine; po zrušení kláštora 1772 bola skrinka s telom prevezená do Pohľedu a po návratu rehoľníčok do Prahy bola skrinka uložená v kostole sv. Benedikta na *Hradčanoch*; najčastejšie zobrazovaná ako polostava, jednak počas života, oblečená v rúchu karmelitánok, v skrížených rukách drží *horiace srdce* a krucifix, na pozadí je slnečná *monštrancia*, jednak po smrti, keď sedí na stoličke, v habite karmelitánok, s korunou na hlave, v ruke ľalia a krucifix, oči má zatvorené alebo otvorené; pozri *kresťanskí svätci*

Mária Eleusa - Eleusa/Madona Eleusa

Mária Galaktotrophusa - gréc. - „darkyňa mlieka“; v byzantskom umení veľmi rozšírený typ *Márie Lactans*; Mária podávajúca dieťaťu prsník; patrí k typu nežných madon

Mária Glykophilusa/Glykofylousa - preklade – „sladko milujúca, sladko bozkávajúca“; neskorobyzantský typ *Márie* s dieťaťom na pravej ruke, ktoré hladká alebo kolíše; totožné s Heinz-Mohr: *Panaghia Glykophylousa* (?)

Mária Hodigitria - Hodigitria/Hodegitria

Mária Jakoea - Biedermann v súvislosti s heslom *farba čierna*: sestra Ježišovej matky; spolu s *Máriou Magdalenou* a *Máriou Salome* tvoria *trojicu Márií*, uctievanú v *pútnickom mieste* Les Saintes Maries de la Mer (južné Francúzsko)



Slovenský maliar zo 16. - 17.storočia: Mária Jakubova (1580-1620)

Mária Kleofášova - manželka *Kleofáša*, jedna zo zbožných žien zobrazovaná vo výjave *ukrižovania*: Panna Mária omdlievajúca (Hall)

Mária Kráľovná kráľovien - gréc. *Pantanassa*

Mária Kráľovná nebies - lat. *Regina coeli*

-v súvislosti s heslom *Immaculata*: už starý výklad interpretuje dvanásť hviezd okolo hlavy Immaculaty ako hviezdy *zverokruhu*, Slnko ako *Krista* a Mesiac pod nohami Immaculaty ako pominuteľnosť sveta; rímskokatolícka cirkev sa s touto *epifániou* Panny Márie stotožnila, neskôr

aj cirkev luteránska; Immaculata so svojimi zvyčajnými atribútmi (hviezdy, polmesiac, svätožiara) je známa aj pod názvom Mária kráľovná nebies (lat. Regina coeli)

Maria Lactans - lat. – „tíšiaca, dojčiaca“; ranostredoveký obrazový typ *Márie* dojčiacej *Jezuliatko*, odvodený v ranokresťanskom *koptskom umení* z predobrazu egyptskej bohyne *Ěset/Isis* dojčiacej syna *Hóra*; v byzantskom umení typ *Mária Galaktotrophusa*, *Panaghia Galaktotrophousa*; v talianskom umení *Madonna del latte*; námiet dojčiacej Panny Márie pokračuje aj v ďalších storočiach v umení západnej Európy



D. Bouts: Madona a Dieťa (1465)



J. van Eyck: Dojčiaci madona (1436)



Neznámy autor: Madona (Maria Lactans, mäkký štýl, Prebohaté hodiny vojvodu z Berry, 1413-1416)



Tizian: Madona a dieťa (16.st.)



A. Dürer: Madona útechy (medirytina, 1519)



P. van Coecke Aelst: Madona a dieťa (16.st.)



J. Cossiers: Svätá rodina (17.st.)



J. Limosin II.: Panna Mária a Ježiško (emailová malba, 1625-1645)



Neznámy rezbár, pôvodne Slovenský rezbár z 3. tretiny 18. storočia: Madona s dieťaťom (Mária lactans, 1770-1800)

Mária milosrdná/Mária milosrdenstva - pozri *Mater Amabilis*: taliansky typ *Umiltá*, byzantský a ruský *Eleusa*; ďalej pozri *Mária pokorná*

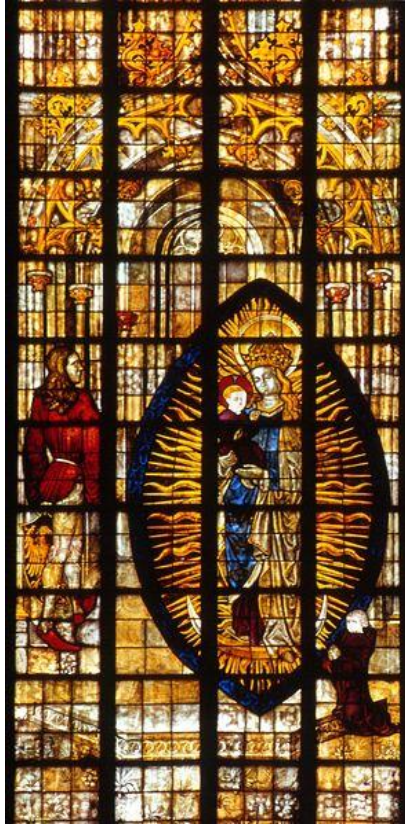
Mária miserecordia - lat. Mária milosrdného srdca; *Madona miserecordia*

Mária na levovi - pozri *Mária stojaca na levovi* alebo *dvoch levoch*

Mária na mesačnom kosáčku - pozri *apokalyptická Madona*

Mária na oblaku - *Assumpta*

Mária na/v slnku - *apokalytická Madona*



Mária v slnku (kostol Sv. Márie na trávniku v Soeste, Nemecko; vitráž)

Mária na tróne - *Madona na tróne*

Mária na tróne Šalamúnovom - západoeurópsky majestátny typ; variant *Madony na tróne*, v ktorom je šesťstupňový trón nesený *levmi* a obklopený alegorickými ženskými postavami; Mária drží na rukách dieťa a vyžaruje osamotenosť, skromnosť, obozretnosť, pokoru a poslušnosť; veľmi rozšírený v Nemecku 13.storočia; náznak Šalamúnovho trónu (bez ďalšej *ikonografie* ako sú alegorické postavy) je na obraze *F. Ghisoni da Caravaggia*: Tróniaca madona so sv. Štefanom a ďalšími svätcami; pozri *trón Šalamúnov*

Mária Nepoškvrneného počatia - *Immaculata*

Mária Nikopoia - *Mária víťazná*; typ priečelne stojacej *Márie* s dieťaťom pred hrudou; pozri Heinz-Mohr: *Mária víťazná - Panaghia Nikopoia/Kyriotissa*

Mária omdlievajúca - *Panna Mária omdlievajúca*

Mária orans - pravoslávny obrazový typ *Márie* modliacej sa, ale bez dieťaťa; ruky dvihnuté k modlitbe (pozri *orans*); môže byť aj chápané ako obraz duše pri modlitbe; z neho sa neskôr vyvinul typ *Panaghia Platytera*



Slovenský rezbár z 1.polovice 18.storočia: Kľačiaci madona (polychrómované drevo, 1700-1750)

Mária Panhagia - gréc. – „najsvätejšia“; Baleka: pravoslávny obrazový typ *Márie* zobrazovanej s dieťaťom aj bez neho, obklopenej anjelmi

Mária Panna - *Panna Mária/Immaculata*

Mária pašiová/madona pašiová - typ *Matky trvalej pomoci/Mater de perpetuo succursu*; zobrazenie Márie, u ktorej hľadá dieťa ochranu; dieťaťu klže z pravej nohy sandál; súčasťou výjavu sú *archanjel Michal* a *Gabriel*, ktorí držia *pašiové nástroje* ako symbol budúceho osudu dieťaťa

Mária Platytera - gréc. *platytera* – „široký, širší ako nebesá“; Baleka: obrazový typ *Márie* odvodený z typu *Márie orans*, majúcej dieťa pred svojou hrudou; termín totožný je zrejme totožný s *Panaghia Platytera*; pozri *Navštívenie Panny Márie* (Hall)

Hall v súvislosti s heslom *Navštívenie*: v ranokresťanskom umení bol podniknutý pokus názorne zobrazit' Kristove vtelenie v lone Márie; vzalo na seba podobu malého dieťaťa, zvyčajne orámovaného v *medailóne* alebo *mandorle*, pripojeného k telu Panny Márie; bolo nazývané *Platytera* („širšia ako nebesá“) a prvý raz sa objavilo v byzantskom umení 5.-6.storočia; v neskorom stredoveku sa tento typ rozšíril na západ, najmä do Nemecka a objavuje sa v scénach *Zvestovania* a *Navštívenia*; obe ženy (Pannu Máriu aj *Alžbetu*, matku *Jána Krstiteľa*) vidieť s drobným dieťaťom, ktoré sa nachádza na ich hrudi alebo zakrivenej drapérii, ktorá im zakrýva brucho; tieto drobulinké postavičky sa niekedy dokonca navzájom pozdravujú; tento motív

vyvolal nevôlu cirkevných predstaviteľov a až na vzácne výnimky sa vytratil v priebehu 15.storočia; pozri *mariánsky cyklus*, *biblia*, *Mária*, *Panna Mária*, *Navštívenie Panny Márie*

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/8515377191/in/photostream/>

Mária pokorná - *Madona pokorná/Matka božia pokorná*

Mária prchajúca pred drakom - *apokalyptická žena*

Mária Salomé/Zelomi - Hall v súvislosti s heslom *Narodenie Pána*: v apokryfnom vyprávaní jedna z dvoch babíc, ktoré priviedol k pôrodu Jozef; Mária však už svoje dieťa porodila (pozri *Narodenie Pána*: Hall); Salomé pochybovala o tom, že Mária môže ostať pannou aj po pôrode a za to jej zoschla ruka, keď sa Márie dotkla, aby sa o jej *panenstve* presvedčila; keď sa dotkla *dieťaťa Ježiša* ruka opäť vyzdravela; Mária Salomé sa vyskytuje vo výjavoch *Útek do Egypta*, *Odpočinok na úteku*; *Pseudo-Matúšove evanjelium*, *Navštívenie Panny Márie*, *Cesta na Kalváriu*, *Zbožné ženy u hrobu*; *trojica Márií*; *apokryf*

Nový Biblický slovník: táto Mária Salomé je pravdepodobne totožná so Salomé, matkou apoštolov Jakuba Staršieho a Jána, manželkou Zebeda



H. von Kulmbach: Mária Salome a Zebedeus so svojimi synmi Jakubom Väčším a Jánom Evanjelistom (výrez)

Mária Sedembolestná - Panna Mária Sedembolestná

Mária s jednorožcom - pozri *Hortus conclusus*, *jednorožec*, *Zvestovanie ako lov na jednorožca*

Mária s klasmi - *Madona s klasmi*

Mária s ochranným plášťom - *Madona s ochranným plášťom*

Mária stojaca - *Panna Mária stojaca*

Mária Theotocos - *Bohorodička/Theotokos*

Mária tróniaca - *Mária na tróne*

Mária ukazovateľka cesty - *Hodigitria*

Mária umilťá - *Mária dell umilťá/Madona dell'Umilťá*

Svätá Mária útechy - tal. *Madre della Consolazione*; španiel. *Nuestra Señora de Consolación* nebo *Virgen de Consolación*; slovensky tiež *Matka útechy*; jeden z názvov používanými *katolíckou cirkvou* pri uctievaní Márie, matky Ježiša (pozri *mariolatria*); Svätá Mária útechy je patrónkou mesta Reggio

Calabria a mesta *Turín*; je jej venovaná bazilika Hermitage a na jej počesť sa konajú na hlavné náboženské slávnosti mesta; na kopci obce Paterno stojí svätyňa Panny Márie útechy; podľa tradície sa objavila Panna Mária na poslednú sobotu v máji 1580 mladému pastierovi kôz; ikonografia typu Madre della Consolazione je západného pôvodu, jednoznačne ovplyvnená talianskymi prototypmi zo 14.st.; typ Svätá Mária útechy bol pravdepodobne uvedený na ortodoxno-kresťanský ikonopisecký svet maliarom Nikolaosom Tzafouris v druhej polovici 15.st.

https://it.wikipedia.org/wiki/Madonna_della_Consolazione



N. Tzafouris: Madre della Consolazione (ikona, 1500)



Podľa El Greca: Madre della Consolazione (ikona, 1560)



Panna Mária útechy (Kostol svätého Františka z Assisi v Santa Cruz de Tenerife)

Mária víťazná - 1.Baleka: *Mária Nikopoia* (stojaca)

2.Heinz-Mohr: *Panaghia Nikopoia* a *Kyriotissa* (sediaca)

Mária v nádeji/Mária v očakávaní - typ zobrazenia tehotnej *Márie*; od 13.storočia častejšie ku koncu stredoveku; zachycuje stretnutie dvoch žien *Márie* a matky *Jána Krstiteľa: Alžbety*; vo francúzskom umení zachytený priebeh návštevy dôstojne a zdržanlivou formou bez drastických výjavov (španielske umenie); odkazom na *Máriine* tehotenstvo je aj *Madona s klasmi*

Mária z Betánie - sestra *Lazára* a *Marty*; pozri *Vzkriesenie Lazára, Betánia*

Marie Elche - *Dama de Elche*